

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лозінського Артема Васильовича на тему: «Глобальні детермінанти розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Висновок підготовлений за результатами публічної презентації дисертації на тему «Глобальні детермінанти розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства», виконаної здобувачем кафедри міжнародних економічних відносин Лозінським Артемом Васильовичем на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», що відбулася на засіданні Міжкафедрального наукового семінару економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол №18 від 27 березня 2026 р.).

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44. Дисертація містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, а саме: поглиблення теоретичних засад розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства, удосконалення методичних положень щодо оцінювання циркулярності країни та формування практичних рекомендацій щодо пріоритезації циркулярних стратегій.

Актуальність теми та її зв'язок з науковою тематикою факультету. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується не лише циклічними коливаннями, а й поглибленням системної кризи, що охоплює ресурсну, енергетичну, екологічну, виробничо-логістичну та соціально-економічну сфери. Наростання глобальних дисбалансів, виснаження природно-ресурсної бази, посилення залежності економічного зростання від нестійких моделей споживання, зростання обсягів відходів та екологічних втрат засвідчують обмеженість лінійної моделі господарювання і водночас актуалізують потребу у формуванні нових підходів до організації відтворювальних процесів. У цих умовах циркулярна економіка набуває значення не лише як сукупність окремих природоохоронних або технологічних рішень, а як цілісна модель економічного розвитку, орієнтована на замикання матеріальних і енергетичних потоків,

збереження вартості ресурсів у господарському обігу, мінімізацію відходів, відновлення природного капіталу та підвищення стійкості економічних систем.

Теоретичні витoki концепції циркулярної економіки формувалися поступово в межах еволюції екологічної та еколого-економічної думки. Вагомий внесок у становлення ідей, які надалі стали основою циркулярної моделі, зробили К. Боулдінг, Д. Медоуз, В. Штахель, Д. Пірс і Р. Тернер, які обґрунтовували необхідність переходу від ресурсно-витратної моделі господарювання до системи, що враховує природні межі, відтворення ресурсів і мінімізацію відходів. На сучасному етапі сутність циркулярної економіки, її принципи, структурні характеристики та механізми реалізації розкрито у працях Фонду Еллен МакАртур, а також у дослідженнях В. Дзяо і Ф. Бунса, М. Гайсдорфера, П. Саведжета, Н. Бокен, Е. Хултінка, Дж. Кірхерра, Д. Рейке, М. Хеккерта, Дж. Корхонена, К. Нуур, А. Фельдманна, С. Біркі, М. Лідера, А. Рашида, А. Таккера, Н. Грегсона, М. Кранга, С. Фуллера, Г. Холмса, В. Хааса, Ф. Краусманна, Д. Віденгофера, М. Гайнца. У працях зазначених авторів циркулярна економіка трактується як відновлювальна та регенеративна система, що ґрунтується на замиканні циклів матеріалів, повторному використанні ресурсів, екодизайні, розвитку сервісних моделей та зниженні залежності від первинної сировини.

Суттєвий внесок у розвиток наукових підходів до осмислення циркулярної економіки, її співвідношення зі сталим розвитком, екологізацією, зеленою економікою та трансформацією сучасних господарських систем зробили і вітчизняні дослідники. Зокрема, окремі теоретико-методологічні, інституційні та прикладні аспекти розвитку циркулярної економіки висвітлено у працях Т. Орехової, М. Руди, Я. Мирки, О. Чуріканової, М. Варфоломєєва, Н. Трушкіної, Г. Шпакової, М. Шкурат, З. Атаманчук, І. Дідович. Зазначені науковці приділяють увагу концептуальному оформленню циркулярної економіки, виявленню її зв'язку з екологоорієнтованими моделями розвитку, аналізу чинників її поширення, а також обґрунтуванню потенціалу циркулярних практик для підвищення стійкості економічних систем.

Водночас сучасний науковий дискурс щодо циркулярної економіки суттєво розширюється за рахунок досліджень, присвячених її ролі у подоланні наслідків кризових процесів, забезпеченні економічної безпеки, післякризовому та повоєнному відновленні, логістичній перебудові та ресурсній стійкості. Ці аспекти знайшли відображення у працях Ю. Іщук, Н. Резнікової, І. Зварич, де акцент зроблено на нових умовах функціонування

економічних систем, необхідності адаптації моделей розвитку до кризового середовища та використанні циркулярних підходів як інструменту зміцнення стійкості національної економіки.

Незважаючи на значну кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства, її впливу на трансформацію сучасних моделей господарювання, систематизації чинників, принципів та інструментів її впровадження, а також визначення її практичного значення для підвищення стійкості, конкурентоспроможності та ресурсної ефективності економічних систем, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань дослідження.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса «Трансформаційні стратегії соціально-економічних систем в умовах викликів глобального сталого розвитку» (0122U002287 від 11.04.2022 р.), 2022-2024 рр., у межах якої дисертантом проаналізовано трансформаційні процеси у виробничих галузях в умовах розвитку циркулярної економіки, удосконалено методичні підходи до оцінювання циркулярності країни та обґрунтовано пріоритетні циркулярні стратегії для України в умовах системної кризи світового господарства.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад подальшого розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства з метою розробки комплексної наукової концепції забезпечення стійкості та самовідтворення екосистем.

вперше:

розроблено науково-методичний підхід до оцінювання циркулярності економіки країни, що ґрунтується на розрахунку індексу циркулярності країни, який забезпечує комплексну оцінку прогресу до економіки замкнутого циклу шляхом одночасного врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів на макро-, мезо- та мікрорівнях. Це дозволяє не тільки визначити загальний рівень циркулярності, але й виявити ключові диспропорції та пріоритетні напрямки для політичного втручання, що сприятиме розробці більш ефективних та цілеспрямованих стратегій розвитку;

удосконалено:

теоретико-методологічні засади розвитку циркулярної економіки в умовах

системної кризи світового господарства, результатом чого стало концептуальне оформлення кризово-циркулярного механізму утримання вартості (КЦМУВ+) як узгодженої логіки переходу від кризових дисбалансів і трансформації стимулів до вибору пріоритетних інструментів утримання/відновлення вартості ресурсів, продуктів і матеріалів (з урахуванням ієрархії R-стратегій) та інституційної верифікації очікуваних результатів через систему показників. Запропонований механізм забезпечує структуроване відображення ключових взаємозв'язків між каналами кризового тиску, управлінськими рішеннями щодо циркулярних інструментів і результатами їх впровадження у виробничо-споживчих системах; підкреслює визначальну роль інституційних режимів відповідальності та стимулів (зокрема механізмів розширеної відповідальності виробника) у формуванні умов циркулярної трансформації; фіксує необхідність нормативно-правового та інфраструктурного забезпечення для масштабування практик утримання вартості; а також задає методичні орієнтири для оцінювання результативності циркулярних рішень та обґрунтування пріоритетів політики у контексті глобальних структурних змін;

методичний інструментарій дослідження розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства, а саме: визначення структурних складових циркулярної економіки та логіки утримання/відновлення вартості ресурсів, продуктів і матеріалів у повторюваних циклах; ідентифікація ключових сучасних трендів циркулярної трансформації через аналіз матеріально-ресурсних потоків, зміни у практиках поведінки з відходами та еволюцію інструментів циркулярних стратегій у секторах; систематизація й дослідження детермінант розвитку глобальної циркулярної економіки з виокремленням чотирьох базових груп чинників: екологічних (ресурсні обмеження, забруднення, кліматичні виклики), економічних (ресурсна ефективність, витрати лінійної моделі та стимули до утримання вартості), технологічних (інновації дизайну, відновлення та повернення матеріалів у обіг, цифрові рішення управління потоками), політико-регуляторних (нормативні рамки, інструменти політики та регуляторні стимули циркулярного переходу), а також конкретизацією ролі соціальних, корпоративних, фінансових й освітніх чинників як підсилювачів масштабування циркулярних практик і формування спроможностей для стійкої трансформації;

методологія пріоритезації циркулярних стратегій для України, адаптована до умов системної кризи та воєнного стану, що інтегрує оцінку галузевого розвитку, потенціалу циркулярної економіки (ЦЕ) та стійкості для ідентифікації пріоритетних секторів впровадження циркулярних ініціатив, що, на відміну від

існуючих підходів, дозволяє більш обґрунтовано визначати напрями державної політики, оптимізувати розподіл ресурсів, розробляти галузеві дорожні карти з ЦЕ та підвищувати стійкість національної економіки;

дістали подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат дослідження циркулярної економіки, а саме науково обґрунтовано категорії – економічна, соціальна, екологічна циркулярність, що дозволило розширити трактування дефініцій «циркулярна економіка» та розкрити сутність взаємозв'язку між складовими елементами;

запропоновано авторське визначення циркулярної економіки як економічної моделі відтворення, у межах якої процеси проектування, виробництва, обігу та споживання організуються таким чином, щоб матеріальні й енергетичні ресурси максимально довго зберігалися в господарському обігу через продовження життєвого циклу продукції та багаторазове залучення сировини, а обсяги відходів і потреба у первинних ресурсах мінімізувалися завдяки застосуванню замкнених та регенеративних циклів, що забезпечують зниження антропогенного навантаження та підтримання екологічної стійкості економічного розвитку;

методичні підходи до оцінки детермінант розвитку циркулярної економіки через застосування кластерного аналізу країн за рівнем економічного розвитку та інтенсивністю впровадження циркулярних ініціатив, що дозволило диференціювати ключові предиктори, що впливають на економічний розвиток для кожної групи країн задля побудови економіко-математичних моделей з метою прогнозування рівня економічного розвитку країни залежно від впроваджених циркулярних ініціатив, обґрунтування комплексу стратегічних рекомендацій щодо стимулювання впровадження ЦЕ на основі визначених пріоритетів.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних положень та формування практичних рекомендацій щодо розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства.

Теоретичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження полягає у поглибленні та систематизації наукових уявлень про розвиток циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства. У роботі сформовано цілісне концептуально-методологічне підґрунтя для інтерпретації циркулярної економіки як багаторівневої моделі господарювання, що забезпечує збереження ресурсної цінності, підвищення стійкості економічних систем і зниження їх вразливості до глобальних кризових викликів. Обґрунтовано взаємозв'язок між кризовими трансформаціями світового

господарства та активізацією циркулярних стратегій, а також розвинуто наукові підходи до оцінювання циркулярності країни та визначення пріоритетних напрямів циркулярної трансформації.

Практичне значення наукових результатів полягає у можливості використання теоретичних положень та практичних рекомендацій для формування стратегій циркулярної економіки, удосконалення політик сталого розвитку та оцінювання рівня циркулярності в умовах системної кризи світового господарства.

Основні наукові положення, висновки і практичні результати дослідження впроваджено:

- у діяльність ТОВ «ЮМ ТРЕЙД» (довідка від 22.02.2026 р.): авторські методичні положення щодо пріоритезації циркулярних стратегій в умовах системної кризи та воєнного стану, а саме: підхід до поєднання оцінювання галузевого розвитку, потенціалу циркулярної економіки та рівня стійкості, а також обґрунтування пріоритетних циркулярних стратегій, зокрема використання відновлюваних ресурсів, подовження життєвого циклу товарів, ревалоризації та відтворення екосистем, які було впроваджено при формуванні пріоритетів розвитку підприємства, плануванні заходів щодо зниження втрат у матеріально-ресурсних потоках, удосконаленні підходів до поводження з відходами та підвищенні стійкості функціонування підприємства;

- у діяльність ТОВ «ЛОДЖІФЛОВ» (акт № 12 від 15.02.2026 р.): авторські науково-аналітичні положення щодо визначення сучасних тенденцій і чинників циркулярної трансформації, а саме: виявлення змін у конфігурації матеріально-ресурсних потоків, трансформації підходів до поводження з відходами, ускладнення інструментарію циркулярних стратегій на рівні секторів і ланцюгів створення вартості, а також систематизація екологічних, економічних, технологічних, політико-регуляторних, соціальних, корпоративних, фінансових та освітніх чинників прискорення циркулярного переходу, які було впроваджено при визначенні пріоритетних напрямів розвитку підприємства в логіці циркулярного переходу в умовах нестабільності зовнішнього середовища;

- у діяльність ТОВ «МІЛІОН ФЛАВЕРС» (акт № 1П/3 від 01.03.2026 р.): авторські науково-методичні положення щодо застосування кризово-циркулярного механізму утримання вартості, а саме: використання КЦМУВ+ як аналітичної основи для обґрунтування та пріоритезації управлінських заходів, спрямованих на підвищення ресурсної ефективності, скорочення втрат у межах господарської діяльності та посилення стійкості операційних процесів, які було

впроваджено при удосконаленні підходів до планування, контролю та забезпечення стійкості операційної діяльності підприємства.

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин (Topical issues of international economic relations)», «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 20-26/12.0-24 від 03.03.2026 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі. Теоретичною та практичною основою дослідження є положення економічної теорії, концепції сталого розвитку, циркулярної економіки та антикризового управління, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців, у яких розкрито теоретико-методологічні засади розвитку циркулярної економіки, механізми збереження ресурсної цінності, інструменти циркулярної трансформації та особливості функціонування економічних систем в умовах системної кризи світового господарства.

На різних етапах виконання науково-кваліфікаційної роботи залежно від рівня і характеру науково-практичних завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні **методи пізнання**, серед яких: *метод системного узагальнення та критичного аналізу* – для систематизації наукових підходів до трактування циркулярної економіки та уточнення змісту системної кризи світового господарства; *причинно-наслідковий аналіз* – для розробки та обґрунтування кризово-циркулярного механізму утримання вартості (КЦМУВ+) і логіки ієрархізації інструментів утримання/відновлення вартості; *статистичний аналіз, порівняння та групування* – для макроаналітичної діагностики матеріально-ресурсних потоків, порівняльної оцінки практик поводження з відходами та секторальної систематизації інструментів циркулярної трансформації; *індексний метод, нормування та агрегування показників* – для побудови інтегрального індексу циркулярності країни, декомпозиції індикаторів за макро-, мезо- та мікрорівнями і формалізації алгоритму оцінювання; *парний кореляційний аналіз* – для відбору та перевірки взаємозв'язків предикторів економічної, соціальної та екологічної циркулярності; *методи економіко-математичного та економетричного моделювання* – для побудови моделей економічного розвитку на основі імплементації принципів циркулярної економіки та визначення статистично значущих чинників впливу; *методи кластерного аналізу (k-means, дисперсійний аналіз)* – для типологізації країн за поєднанням рівня економічного

розвитку та ефективності циркулярних ініціатив і подальшої інтерпретації результатів моделювання; *метод аналізу ієрархій (АНП)* – для пріоритезації циркулярних стратегій для України в умовах системної кризи; *графічний метод* – для наочної візуалізації положень і результатів дослідження та інші методи.

Інформаційно-емпірична та нормативно-правова база досліджень сформована на основі офіційної статистики, аналітичних доповідей і нормативних документів міжнародних та європейських інституцій у сфері циркулярної економіки, ресурсоефективності, поводження з відходами та сталого розвитку. Зокрема, використано матеріали Організації Об'єднаних Націй (ООН) і її спеціалізованих структур, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світового банку, Європейської Комісії та Євростату, а також профільних міжнародних аналітичних платформ і статистичних баз, що забезпечують дані щодо матеріальних потоків, відходоутворення, показників ресурсної та енергетичної продуктивності, екологічних параметрів і соціальних індикаторів, релевантних для оцінювання циркулярності країн та побудови економіко-математичних моделей.

Список праць, опублікованих за темою дисертації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 6 наукових статей у фахових наукових виданнях України, а також 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях, а саме:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Савченко М. В., Лозінський А. В. Методичні підходи до оцінювання циркулярності країни в умовах системної кризи світового господарства. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 11 (269). С. 156-173. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/11/11.23._topic_Marina-V.-Savchenko-Artem-V.-Lozinskyi-156-173.pdf
2. Савченко М. В., Лозінський А. В. Вплив глобальних економічних криз на стратегії розвитку циркулярно-орієнтованої економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 1 (271). С. 33-43. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/01/1.24._topicMarina-V.-Savchenko-Artem-V.-Lozinskyi-33-43.pdf
3. Савченко М. В., Лозінський А. В. Комплексна оцінка рівня циркулярності країни: методичний інструментарій та емпіричні результати для країн Європи. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 7 (277). С. 349-369. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/07/7.24._topic_Marina-V.-Savchenko-Artem-V.-Lozinskyi-349-369.pdf

4. Шкурат М. Є., Лозінський А. В. Трансформаційні процеси у виробничих галузях в умовах розвитку циркулярної економіки: глобальні тенденції. *Проблеми економіки*. 2024. № 4 (62). С. 44-55. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2024-4_0-pages-44_55.pdf

5. Шкурат М. Є., Лозінський А. В. Емпіричне дослідження впливу економічних, соціальних та екологічних предикторів на рівень циркулярності країн Європи. *Економіка і організація управління*. 2025. № 3(59). С. 123-139. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/18807>

6. Лозінський А. В. Системна криза світового господарства як рушійна сила розвитку циркулярної економіки. *Ефективна економіка*. 2026. № 2. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/9256/9407>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Савченко М. В., Лозінський А. В. Історія становлення та розвиток концепції циркулярної економіки. *Modern research in science and education. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*. VoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. PP. 474-480.

8. Шкурат М. Є., Лозінський А. В. Детермінанти розвитку глобальної циркулярної економіки. Праці XXIV Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (3 грудня 2024 р., м. Вінниця). Том II. Ред. кол. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 39-42.

9. Шкурат М. Є., Лозінський А. В. Розвиток циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства: виклики та структурні трансформації. Праці XXV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (02 квітня 2025 р., м. Вінниця). Том 2. Ред. кол. Орехова Т.В. та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 36-38

10. Шкурат М. Є., Лозінський А. В. Ієрархія та пріоритизація R-стратегій у циркулярній економіці: сутність та практичні орієнтири. Праці XXV Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (27 листопада 2025 р., м. Вінниця). Том 1. Ред. кол. Орехова Т.В. та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С. 43-46

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лозінського Артема Васильовича «Глобальні детермінанти розвитку циркулярної економіки в умовах системної кризи світового господарства» відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та вимогам п. п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44, та може бути представлена до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 292 «Міжнародні економічні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Головуючий:

доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Тетяна ОРХОВА

